

У дослідженнях міжнародних організацій, зокрема швейцарсько-американсько-канадської програми «DeSeCo» («Визначення та відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади») Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), розглядається структура і зміст професійної компетентності вчителя. Експерти ОЕСР визначили три категорії ключових компетенцій, які є важливими для організації шкільного інклюзивного освітнього середовища:

- Автономна діяльність (передбачає здатність захищати та піклуватись про відповідальність, права, інтереси та потреби інших; здатність складати плани та особисті проекти; здатність діяти у значному/широкому контексті);
- Інтерактивне використання засобів (передбачає здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку, тексти; здатність використовувати нові інтерактивні технології);
- Уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах (передбачає здатність успішно взаємодіяти з іншими; здатність співпрацювати і здатність вирішувати конфлікти) [4, с. 16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. / О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2012. – 392 с.
2. Лорман Тім. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти / Т. Лорман // Дефектологія : науково-методичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 3-11.
3. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – «А. С. К.», 2012. – 308 с.
4. Пугач С.И. Научно-методическое и кадровое обеспечение развития инклюзивного образования / Воронов А.В., Мороз Т.И., Пугач С.И., Загуменнов Ю. Л. // От инклюзивного образования к инклюзивному обществу: сб. науч. тр. / [под. ред. Ю. Л. Загуменова]. – Минск: Ковчег, 2009. – С. 6-17.
5. П'ятакова Т. С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід // Порівняльно-педагогічні студії – 2012. – №1 – С.93-98.
6. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/tmuo/2011_5/24.pdf
7. Стангвик Г. Политика интегрированного обучения в Норвегии / Г. Стангвик // Интегрированное обучение: мировой опыт / [под ред. С. Пейла, К. Мейера, С. Хегарти]. – Лондон, 1997. – С. 156.

Бойко І.

Науковий керівник – доц. Валіон О. П.

ТЕОДОР РУЗВЕЛЬТ – ІНІЦІАТОР «ПРОГРЕСИВНОЇ ЕРИ» В США (ПОЧ. ХХ СТ.)

«Лідер діє відкрито, бос – за закритими дверима.

Лідер веде за собою, а бос управляє».

Теодор Рузвельт

Теодор Рузвельт належить до когорти американських політиків, з ім'ям яких пов'язані кардинальні зміни у внутрішній і зовнішній політиці США. Він докорінно змінив парадигму соціального облаштування Сполучених Штатів, вивів країну на арену світової політики і вважається одним із найвидатніших президентів. Уперше після Громадянської війни президентську посаду обійняв освічений, здібний, далекоглядний і розумний політик, яким став двадцять шостий президент США. Він започаткував реформаторську діяльність американської адміністрації, завдяки чому час його президентства увійшов в історію під назвою «прогресивної ери».

Дослідження політичного курсу Т. Рузвельта сприятиме не лише глибшому висвітленню особливостей світогляду діяча, а й дасть змогу цілісніше осмислити ідеологію прогресизму в цілому. На основі аналізу діяльності Теодора Рузвельта можемо виділити цінні аспекти в державотворенні США, що стали основою для сучасного національно-державного будівництва країни.

Виходячи з актуальності теми, метою статті є вивчення теоретичних поглядів Т. Рузвельта, а також з'ясування пріоритетних засад політичної діяльності діяча у контексті «прогресивної ери».

В історіографічній базі дослідження особливе місце займає праця Джорджа Тіндалла та Дейвіда Шая [2], в якій автори розкрили політичну ситуацію у США в період президентства Т. Рузвельта. У розвідці чимало уваги присвячено висвітленню політичного портрета президента. Окремі аспекти внутрішньополітичного курсу держави у 1901–1908 рр. досліджували Ю. Лісняк [5], А. Фурсенко [6], В. Согрин [7] та ін.

Масові соціальні рухи, що охопили США на початку ХХ ст., переконливо показали гострі соціально-політичні проблеми, які стояли перед американським суспільством. Між тим, ідеологічні доктрини, на яких базувалася політика обох традиційних партій кінця ХІХ ст., виявила повне безсилля. На порядок дня стало питання про необхідність позитивних регульованих дій держави з метою пристосування американського суспільства до нових умов, створених формуванням системи корпоративного капіталізму.

Ініціатором «прогресивної ери» в США став видатний діяч республіканської партії Теодор Рузвельт,

який був обраний президентом у 1901 р. й перебував на цій посаді до 1909 р. Ще в 90-х рр. XIX ст. Рузвельт був прихильником агресивного експансіонізму. Проте, ставши президентом, проявив себе далекоглядним політичним діячем, який усвідомлював необхідність рішучої зміни політичного курсу уряду.

Формування суспільно-політичних поглядів Теодора Рузвельта складний і довготривалий процес, який важко вкласти в конкретні хронологічні рамки. Особливу вагу в ньому відіграли молоді роки. У 1876 р. Теодор вступив до Гарвардського університету, який закінчив у 1880 р., успішно склавши випускні іспити. Тоді ж опублікував своє перше есе і почав займатися політикою, зокрема, вступив у республіканську партію. Упродовж 1882–1884 рр. Т. Рузвельт був членом легіслатури штату Нью-Йорк [3]. Повернувшись у США, його обрали в асамблею штату Нью-Йорк від Республіканської партії.

З 1897 р. Рузвельта призначили заступником військово-морського міністра в адміністрації президента У. Мак-Кінлі. У 1898 р. під час іспано-американської війни Теодор Рузвельт брав участь у військових діях на Кубі, командував першим добровольчим кавалерійським полком США «Мужні вершники». За проявлену хоробрість був представлений до нагородження Медаллю Пошани, що було затверджено лише в 2001 р., і Теодор Рузвельт, посмертно, став першим та єдиним президентом, гідним вищої військової нагороди своєї країни. Упродовж 1899–1900 рр. діяч займав посаду губернатора Нью-Йорку [3]. Бачимо, що Теодор Рузвельт до того, як став президентом, пройшов хороший політичний і військовий вишкіл.

У 1900 р. команда У. Мак-Кінлі здобула перемогу на президентських виборах, а Т. Рузвельт став віце-президентом. 6 вересня 1900 р. на У. Мак-Кінлі було скоєно замах, а 14 вересня він помер. Відповідно до Конституції США, його посаду обійняв віце-президент Теодор Рузвельт, який у віці 42 років став на той час наймолодшим в історії країни президентом. Далекостроковий і гнучкий політик ще у 1898–1900 рр. на посаді губернатора Нью-Йорку ввів закон про обмеження привілеїв корпорацій. Адже масові рухи соціального протесту проти зловживань великих монополій в усіх сферах економічного та суспільного життя США змушували правлячі кола держави реагувати на соціально-політичні проблеми, що стояли перед американським суспільством [1, с. 330–335].

Більшість прогресивних ініціатив діяча були започатковані на рівні штатів, але у 1900 р. почали з'являтися заклики до реформ і на національному рівні. 3 грудня 1901 р. у першому посланні до Конгресу США Теодор Рузвельт наголосив на необхідності нового політичного курсу. «Тоді, коли писали Конституцію США, соціально-економічні умови були зовсім не такі, як на початку XX ст. Сьогодні ми живемо у цілком інших умовах, то й дії потрібні цілком відмінні», – наголошував він. Саме у соціальній сфері уряд США зазнав у той час найбільших проблем. Прагнучи вгамувати народні хвилювання, і водночас не обмежувати інтересів монополій, Т. Рузвельт акцентував увагу громадськості на конкретних проявах соціальної несправедливості з боку окремих «нечесних» трестів [2, с. 544–547].

Досліджуючи «еру прогресизму» у США, С. Дінер наголосив на трьох головних цілях, яких слід було досягти за допомогою реформ: економічної безпеки, персональної автономії та свободи, чіткого і гарантованого соціального статусу кожного громадянина [3].

Теоретичною основою ліберально-реформістської політики Рузвельта, що отримала назву програми «нового націоналізму» став світогляд, викладений Гербертом Кроулі в книзі «Перспективи американського життя». Основна ідея Теодора Рузвельта полягала в тому, що держава, всупереч доктрині лібералізму, повинна регулювати розвиток економіки та трудових відносин. Поважаючи великих капіталістів, яких він називав «капітанами індустрії», президент вважав, що трести потребують державного регулювання, що обмежить їх «погані сторони»: схильність до ліквідації конкурентів і встановлення монопольного становища на ринках. Теодор Рузвельт також вважав, що держава повинна регулювати взаємовідносини між працею і капіталом, щоб не допустити їх загострення, а також уникнути небезпеки революції [5, с. 213–215]. Відтак, Рузвельт пропагував «чесні умови гри» для всіх, закликаючи до примусового дотримання чинних антитрестівських законів та особливого нагляду за діяльністю великого бізнесу. У посланні до Конгресу у 1902 р. діяч заявив про готовність уряду бути неупередженим арбітром між робітниками і підприємцями, проводити «чесний курс» у робітничому питанні.

Зазначимо, що вперше в історії країни керівник виконавчої влади почав реалізацію програми активного втручання держави в економіку. У цьому контексті Теодор Рузвельт виходив з необхідності збільшення ролі держави, вважаючи, що великій владі корпорацій необхідно протиставити більшу владу уряду. Господарство, стверджував він, «має контролюватися в інтересах усього суспільства», а це, за його словами, може бути досягнуте лише одним шляхом – «надання відповідних функцій контролю одному органу, здатному здійснювати такі повноваження – федеральному уряду» [2, с. 544]. Таким чином, для Теодора Рузвельта політика була мистецтвом можливого.

Першими прогресивними заходами уряду Т. Рузвельта, що викликали чималий суспільний резонанс, були процеси проти монополій. У 1901 р. уряд США організував судовий процес проти однієї із залізничних компаній, яку контролював Дж. Морган – найбільший американський підприємець, мільярдер, творець першої фінансової імперії в США. Президент звинуватив компанію у створенні монополії, що перешкоджає свободі торгівлі. Суд визнав компанію винною і вимагав розділити її на дві частини.

Згодом відбулося ще 25 судових процесів проти монополій, які принесли Т. Рузвельту славу «руйнівника трестів» і, навіть, «революціонера». Він домігся прискорення судочинства у справах про порушення антитрестівського законодавства проти 44 корпорацій [5, с. 214–215].

Два закони, прийняті в 1903 р., передбачали заборону компаніям відхилятися від сталих тарифів при укладанні договорів з відправниками вантажів, а також створювалося нове міністерство торгівлі та праці, до складу якого мало входити спеціальне бюро у справах корпорацій. Закон 1904 р. розширював повноваження Комісії з торгівлі між штатами у сфері регулювання залізниць. Т. Рузвельт не виступав проти великих корпорацій чи обмеження їх діяльності, навпаки, вважав, що без них не було б зростання національного багатства. Але, як

неодноразово підкреслював, вимагав прийняття такого законодавства, яке б усувало зловживання з боку монополій [7]. Тобто, президент прагнув обмежити їх несанкціоновану діяльність, що в умовах зростаючого незадоволення широких народних мас, було надзвичайно актуальним.

Тому, безумовно, політика ліберального реформізму, яку започаткував Т. Рузвельт, була популярною серед населення США. Саме це дозволило йому на президентських виборах у 1904 р. бути переобраним на другий термін. У передвибірчій компанії 1904 року діяч робив наголос на засудженні злочинців серед монополістів, не піддаючи сумніву існування монополій загалом, ведучи переговори з представниками корпорацій про фінансування республіканської партії. Серед головних спонсорів цієї партії у 1904 р. можна назвати: Джона Моргана, Джона Рокфеллера, Едварда Генрі Гаррімана, Генрі Клея Фріка та інших великих американських промисловців.

Неймовірна популярність Т. Рузвельта, неординарні особистісні якості принесли йому вражаючу перемогу на виборах – 7,5 млн голосів. Отримавши її, він був цілком готовий до подальшого проведення прогресивних реформ [2, с. 546–547].

Продовжуючи політику розширення державного втручання в економіку, уряд Т. Рузвельта в 1906 р. провів через конгрес закон, що дозволяв уряду контролювати залізничні тарифи. Одночасно були прийняті ще два важливі закони: про державний контроль над виготовленням ліків і харчових продуктів та про контроль над умовами праці, введення санітарної інспекції на підприємствах. Зокрема, акт про інспекцію м'яса 1906 р. ввів обов'язкові федеральні перевірки м'ясних продуктів для міжштатної торгівлі. Уряд Теодора Рузвельта здійснив низку заходів у справі поліпшення санітарних умов виробництва харчових продуктів і ліків. Крім того, президент розв'язав чимало питань у сфері збереження природних ресурсів: домігся значного розширення лісових резервів, що знаходилися під охороною держави, призупинив розпродаж земельних наділів, у надрах яких були поклади вугілля та інших корисних копалин, встановив федеральний контроль над ресурсами гідроенергії, здійснив заходи щодо іригації посушливих районів на заході країни. За ініціативи Рузвельта були створені перші національні парки для захисту диких тварин і рослин у Сполучених Штатах. Поряд із національним парком, що діяв у Вайомінгу, було створено ще 5, окрім них 51 пташиний заповідник, схвалено закони для охорони життя дикої природи на Алясці та в окрузі Колумбія [2, с. 547].

Реформи для забезпечення соціальної стабільності, стали апогеєм «ери прогресизму». «Несправедливо, якщо багаті стають багатшими, а бідні – біднішими», – неодноразово зазначав президент США [6]. Тому зусилля адміністрації Т. Рузвельта були сконцентровані на встановленні державного контролю над тими промисловими гігантами, які нехтували правилами вільної та чесної ринкової конкуренції задля власної вигоди. Однак політик наполягав на виваженості й індивідуальному підході до кожної корпорації, особливо, якщо вона є суб'єктом міжнародної торгівлі. Виживання у сфері міжнародної конкуренції справедливо пов'язувалося саме з великими підприємствами, які мали достатню промислову і фінансову потужність. Цікаво, що одним із основних засобів їх регулювання, Т. Рузвельт вбачав у встановленні громадського контролю за прозорістю бізнесу [1, с. 348–350]. У цьому контексті президент зазначав: «В інтересах суспільства, уряд повинен мати право встановлювати нагляд та інспекцію над усіма корпораціями, що ведуть бізнес поза межами країни» [1, с. 346]. Ці кроки Т. Рузвельта були особливо вагомими з огляду на панівні у США погляди відносно законів вільного економічного розвитку. Абсолютна свобода бізнесу була основною складовою філософії підприємництва і великі монополії нею користувалися для відстоювання своїх інтересів та позицій, у тому числі, і від зазіхань уряду. «Найбільшою життєвою проблемою, з якою цій країні й усьому цивілізованому світові доведеться мати справу, – є проблема, яка стосується, з одного боку, поліпшення соціальних, моральних і фізичних умов у великих містах, а з іншого – зусилля, щоб розв'язати далекосяжні питання, про які йдеться, коли ми говоримо про робочу «силу».

Серед пріоритетів у рузвельтівській політиці щодо згаданих проблем – визнання за державою права втручатися у трудові конфлікти, існування профспілок як противага свавілля підприємців, восьмигодинний робочий день, охорона праці, особливо дітей і жінок. Зусилля політичних діячів «прогресивної ери» були спрямовані на обмеження дитячої праці загалом, яка на початок ХХ ст. широко використовувалася у США, особливо малолітніх афроамериканців. Йшлося, перш за все, про заборону або принаймні, праці дітей віком до 13–14 років [4]. Соціальні ініціативи Т. Рузвельта згодом продовжили У. Тафт та В. Вільсон.

Підкреслимо, що реформізм у той час спостерігався і у зовнішньополітичному курсі держави. Зусилля Теодора Рузвельта були спрямовані на піднесення Сполучених Штатів до рангу світової держави. Серед головних завдань Т. Рузвельт вважав будівництво міжкокеанського каналу в Панамі і недопущення втручання європейських держав у політичне життя Західної півкулі, особливо країн Карибського басейну. З його ім'ям пов'язана політика «великої палиці» щодо Латинської Америки. Уряд Теодора Рузвельта нав'язав у 1901 р. Кубі, окупованій військами США, після завершення іспано-американської війни поправку до Конституції, запропоновану американським сенатором Платтом. «Поправка Платта» забороняла їй укладати договори з іноземними державами без згоди США [2, с. 544–547]. Зазначимо, що такі дії США були спрямовані на встановлення контролю над країнами Латинської Америки, зокрема, Кубою.

Політика адміністрації Рузвельта в певній мірі стріяла виникненню Венесуельської кризи у 1902–1903 рр. Після від'єднання від Колумбії Панамі і створення на її території незалежної республіки у листопаді 1903 р., США встановили контроль над зоною Панамського каналу, а згодом – економічний вплив над Венесуелою і Домініканською Республікою. Показовими є думки Т. Рузвельта щодо доктрини Монро, у яких зовнішня політика Вашингтона була покликана не лише захищати життя та власність американських громадян, але й пропагувати основні цілі американської дипломатії. Президент розглядав реалізацію доктрини Монро всіма державами Північної та Південної Америки як гарантію майбутнього універсального миру в Західній півкулі. Запорукою цього миру мало стати забезпечення Сполученими Штатами можливості утвердження незалежності малих держав Нового світу [2, с. 545–547]. Отже, прогресивний реформізм Теодора Рузвельта, забезпечуючи соціальну стабільність усередині країни, розширював потенційні можливості здійснення активних кроків розповсюдження американського впливу у Західній півкулі.

Іншим важелем і необхідною умовою реалізації національних інтересів США Т. Рузвельт вважав побудову сучасного військово-морського флоту, що дала б змогу реалізувати як американські міжнародні права, так і їх обов'язки. Президент неухильно наполягав на широкій військово-морській програмі і, особливо у Конгресі, наголошував на тому, що лише, побудований за останніми технічними досягненнями, вишколений військово-морський флот, гарантуватиме політичну й економічну безпеку США. Т. Рузвельт спирався на підтримку широкого кола пропагандистів морської могутності, особливо із середовища морських офіцерів. Найвпливовішим і найавторитетнішим із них, безумовно, був капітан Альфред Мехем, який висловив думку про важливість будівництва флоту: «Морська могутність – шлях до володіння морем». Взірцем великої морської держави він вважав Велику Британію. І хоча були думки, що британський королівський флот у ключових галузях військового професіоналізму і підготовки не є ідеальним, але мистецтво мореплавства, кадрова політика, будівництво, технологія, тактика морського бою флоту Англії мали велике значення для американців, детально вивчалися і часто ними переймалися [1, с. 340–351]. Отже, у зовнішньополітичному курсі Т. Рузвельта простежувалося посилення могутності США не тільки у Західній півкулі, а й усьому світі.

Не менше значення у період президентства Т. Рузвельта надавалося проблемам армії, починаючи від необхідності створення генерального штабу, і до зарплати рядовим та нижчому командному складу. Сучасний американський дослідник А. Фішер вказує, що за часів президентства Рузвельта і до закінчення Другої світової війни відбувалося перманентне збільшення президентських повноважень та відповідальності виконавчої влади у царині військової політики.

Варто зауважити, що Теодор Рузвельт був першим президентом, який запросив у Білий дім представника афроамериканців, а також першим американцем, який отримав Нобелівську премію миру у 1906 р. за посередництва в укладенні російсько-японського Портсмутського миру.

У 1908 р. Рузвельт відмовився балотуватися на третій термін, дотримуючись своєї публічної обіцянки, підтримавши висунення у президенти від республіканців Уільяма Тафта, який був військовим міністром у його кабінеті. У. Тафт був обраний новим президентом США, перемігши кандидата від демократів Вільяма Брайана [5, с. 214–215].

6 січня 1919 р. Т. Рузвельт помер від відриву тромбу під час сну у маєтку Ойстер-Бей. Тодішній президент В. Вільсон віддав розпорядження оголосити траур та опустити прапори у всій країні.

Таким чином, Теодор Рузвельт завдяки особистій цілісності, життєвій силі, енергії, теоретичній підготовці, політичній далекоглядності, харизмі став одним із найвидатніших президентів Сполучених Штатів. Він був ініціатором та ідеологом «прогресивної ери» у США, започаткувавши низку реформ, що дозволили інтегрувати в структуру капіталізму соціальний фактор, створити початкові основи системи соціального захисту громадян, а відтак – пристосувати американське суспільство до соціального прогресу, нової ситуації, що полягала в перетворенні Америки в країну корпоративного капіталізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Американские президенты: 41 исторический портрет от Джоржа Вашингтона до Билла Клинтона. Ростов-на-Дону: изд-во «Феникс», 1997. – 640 с.
2. Джордж Бравн Тіндалл, Дейвід Е. Шай. Історія Америки (6-те видання) / Пер. з англ.: Л. Притула, Г. Станків, О. Щур. – Львів: Літопис, 210. – 904 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://to-name.ru/biography/teodor-ruzvelt.htm>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apophisme.ru/about-authors/ruzvelt/?q=4090>
5. Історія Сполучених Штатів: нарис / Під ред. Ю. Лісняка та ін. Київ: «Діалог інтернешнл», 2009. – 406 с.
6. Словарь американской истории / Под. ред. А.А. Фурсенко. – СПб., 1997.
7. Согрин В. В. Политическая история США. XVII–XX вв. – М.: Издательство «Весь Мир», 2001. – 400 с.

Било О.

Науковий керівник – проф. Бармак М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ОБЩИНИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (ДР. ПОЛ. XVIII – ПОЧ. XIX СТ.)

Євреї – один із найдавніших етносів на території України. Силою обставин вони були позбавлені власної держави протягом багатьох століть та “розкидані” по всьому світу. Але не зважаючи на це, вони не лише зберегли свою етнічну ідентичність, мову, культуру, а й завжди активно брали участь у суспільному житті держав, на території котрих проживали [4, с. 54]. Зважаючи на утиски та гноблення, яких зазнавали євреї у багатьох країнах, їх активність та внески в науку, культуру, політику заслуговують особливої уваги. Вивчення різноманітних аспектів історії єврейського народу, що проживав на території України – це вивчення історії етносу, який балансує між асиміляцією та ізоляцією, сприйняттям та ненавистю, добросусідством та нищенням, зумів зберегти свою самобутність, жагу до життя та творення власної держави.

Актуальність визначається відсутністю новітніх комплексних досліджень з історії та культури даного етносу на території Східної Галичини. В Україні не захищено жодної дисертації стосовно зазначеної проблематики. Також актуальність теми зумовлюється посиленням уваги дослідників до проблем етнічної історії євреїв та міжетнічного спілкування, і в цьому контексті до переосмислення наявної історіографічної та джерельної бази; важливістю дослідження цієї теми в плані оптимізації сучасних міжетнічних взаємин.